



Teutenergoed uit de Teutenkamer.



## Erfgoed van de Teuten

De Teutenkamer brengt een totaalbeeld over de geschiedenis en betekenis van de Teuten.

Het Teutenergoed is zeldzaam maar toch is, na heel intensief onderzoek, een uitzonderlijk patrimonium samengebracht, dankzij de medewerking van verschillende Teutenfamilies en erfgoedverenigingen.

Het bewaarde Teutenergoed bestaat uit monumentale Teutenhuizen, waarvan er in Hamont-Achel, Eksel en Sint-Huibrechts-Lille tientallen goed bewaarde voorbeelden bestaan, die deels beschermd zijn.

Daarnaast zijn er vele kleine, maar interessante erfgoedstukken, hier in de Teutenkamer ruim in de aandacht geplaatst: portretten van Teuten (Agten uit Eksel, Kenis uit Overpelt, Rijcken uit Hamont); foto's van individuele Teuten, maar ook groepsfoto's; Teutenvoorwerpen, waaronder koperen ketels van allerlei maten en gewichten, werkmateriaal; kasboeken in perkamentleer gebonden en vele losse documenten, waaronder de bekende Teutencontracten.

Een spectaculair stuk is een porseleinen pijp van de Ekselse Teutenfamilie Peeten, met een afbeelding van een Teut-jager. Ook de Teutenwandelstok, met ingebouwde steekdegen, de ellenstok, het castreermesje en het goudweegschaaltje spreken erg tot de verbeelding.

Topstukken zijn ook het notaboekje van de Borkelse Teut, Heuvels, met instructies over het castreren van vee, het eigenhandig geschreven gebedenboekje van de Teutenvrouw Joosten in Gouda, het malafide boekje 'De Teuten' van Pieter Ecrevisse, die in 1844 de Teuten afschilderde als bokkenrijders of het gedichtenboekje van de literair begaafde Teutenzoon Jan-Matthijs Ballings, uitgegeven door het Maesycker Weekblad.

Als blikvanger geldt echter de pop-up Teutenwinkel, inclusief de originele kassa-lessenaar, die de Hamontse Teutencompagnie Ballings-Joosten-Keunen in Harmelen (NI.) uitbaatte.

**Toegang:** open elke eerste zaterdag van de maand van 14.00 - 17.00 u.

**Aanvraag rondleidingen:**  
info@toerisme-hamont-achel.be, 011 64 60 70

**Locatie:** Ursulinenklooster, Kloosterstraat 2, Hamont

**Historische info:** Luk Van de Sijpe

### MEER INFO

**Uitpunt Hamont-Achel**  
Wal 26, 3930 Hamont-Achel  
Tel. 011 51 05 02  
uitpunt@hamont-achel.be

[www.hamont-achel.be](http://www.hamont-achel.be)

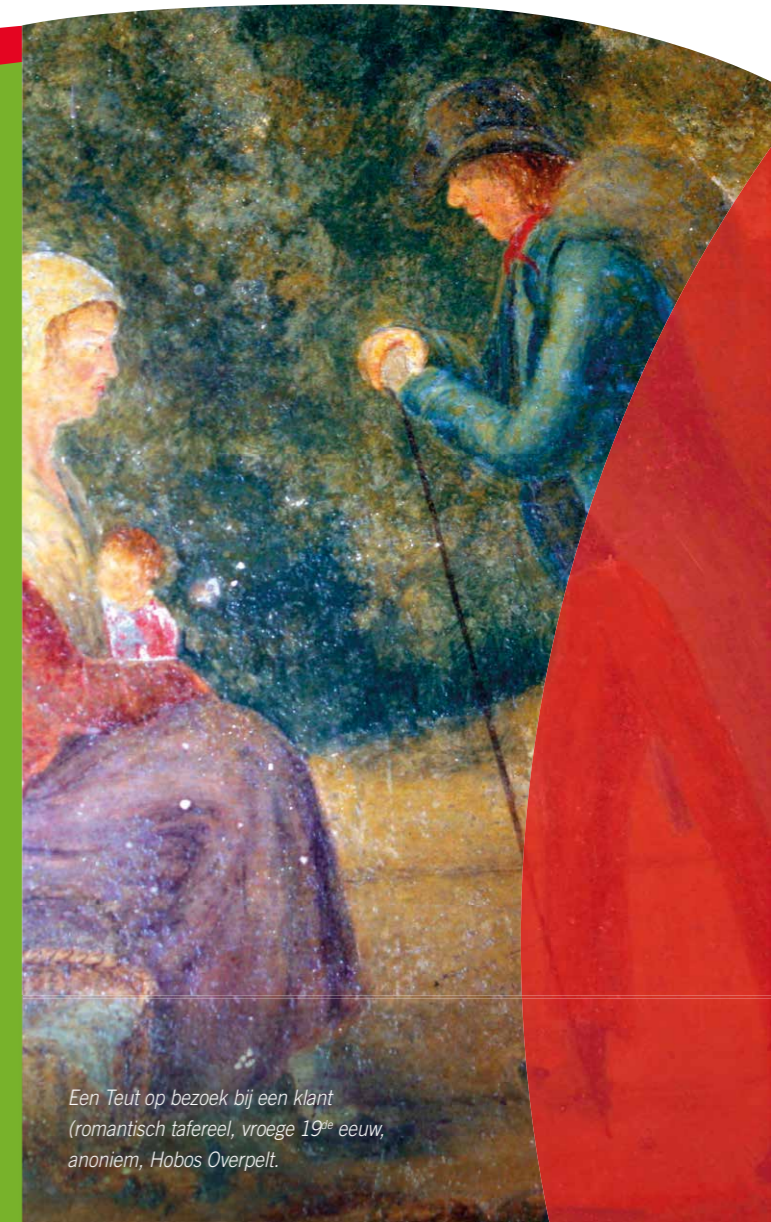
**VVV-kantoor**  
Gen. Dempseylaan 1  
3930 Hamont-Achel  
Tel. 011 64 60 70  
info@toerisme-hamont-achel.be

### Om te lezen:

J. Mertens, *Onder invloed van Jan Frans Willems en Ecrevisse: 19<sup>de</sup>-eeuwse mythevorming rond taal, herkomst, handel en wandel van de Kempense teuten*, Lommel 2011 (met uitgebreide bibliografie).

L. Van de Sijpe, *De Teuten. Noord-Limburgse retourmigranten en hun erfgoed*, in *Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen 2*, nr.2 (2012), pp. 26-39.

Zie ook [www.teuten.eu](http://www.teuten.eu)



# De Noord-Limburgse Teutenkamer in de grote ontvangstkamer van het ursulinenklooster te Hamont

Het verhaal van de Teuten is één van de meest markante eye-catchers uit de Noord-Limburgse geschiedenis.

Enkele straatnamen, verspreid bewaarde Teutenhuizen en meerdere sociaal-culturele organisaties dragen deze naam nog uit.

Hamont-Achel zelf bekleedt in de Teutengeschiedenis een prominente rol.

Dankzij een perfecte samenwerking tussen het erfgoedveld en de stad Hamont-Achel werd in 2015 Teuten-erfgoed in de ontvangstkamer van het monumentale ursulinenklooster geïntegreerd.

Het initiatief kwam uit van stadsgids Magda Theuwis en van historicus Luk Van de Sijpe, gespecialiseerd in de Teutengeschiedenis. Samen met ontwerper Mark Palmans en dankzij de materiële en financiële steun van het stadsbestuur van Hamont-Achel is deze permanente presentatie over de Kempense Teuten een feit.

*Teuten van Hamont (ca. 1900) met in het midden A. Ballings*



## De Teuten

De Teuten waren handelaars afkomstig uit Noord-Limburg (B) en aangrenzende dorpen in Noord-Brabant en Nederlands-Limburg.

Zij trokken elk jaar gedurende 6 tot 9 maanden naar hun handelsgebied in Nederland, Duitsland, Elzas-Lotharingen, Vlaanderen en zelfs tot in Denemarken of in het Balticum. Daar beschikten ze over een depot, annex slaappleaats die centraal gelegen was. Van daaruit reisden zij rond langs de verspreide woningen in het omliggende platteland om hun diensten en waren aan te bieden, in een tijd dat men daar geen winkels aantrof.

Teuten onderscheidden zich van andere rondreizende leurders door hun goed voorkomen, ontwikkeling en vakkennis, door hun hoogwaardig assortiment aan producten, maar ook omdat zij hun klanten krediet verleenden en geld leenden.

Ze reisden en handelden in groep of in compagnieverband, waarbij iedere vennoot eigen kapitaal inbracht. Ze hielden er een nauwkeurige boekhouding op na en legden elke overeenkomsten schriftelijk vast.

De meeste Teuten keerden tegen december terug naar huis om er de Kersttijd in familiekring door te brengen. Dan werden tevens grote bestellingen voor het volgende handelsjaar geplaatst.

De mysterieuze naam *Teuten* blijft tot op heden onverklaard.

*Teutenwinkel in Piershil (NL.) van de Kauliller compagnie Bierkens & Witters*



## Soorten Teutenhandel

De Teutenhandel in Noord-Limburg en het aangrenzende Noord-Brabant kende in de 18<sup>de</sup> eeuw een hoogtepunt. Teuten organiseerden zich stevig in compagnieën, van twee tot zes man, met als hoofdactiviteit het verhandelen van koperwerk of textielproducten. In elke compagnie werden ook nevenactiviteiten aangeboden aan de klanten. Eén van die activiteiten was het castreren van vee.

Naargelang hun specialiteit onderscheidt men drie belangrijke groepen:

**“koperteuten”:** koperslagers en ketellappers, die niet alleen beschadigde potten en pannen herstelden, maar ook nieuwe koperwaar verkochten;

**“textielteuten”:** handelaars in linnen, laken, kant, katoenen en wollen dekens, kousen, andere stoffen en toebehoren;

**“snijders”:** ook wel “lubbers” genoemd, die zich specialiseerden in het castreren van paarden, varkens, stieren en schapen. Soms drevén zij ook handel in deze dieren, zodat zij het beroep van veekoopman uitoefenden.

Naast deze drie hoofdactiviteiten, specialiseerden bepaalde compagnieën zich in de verkoop van bijzondere producten. De bekendste zijn ongetwijfeld de haarteuten, geconcentreerd rond het Noord-Brabantse dorp Bergeijk. Dezen kochten wijd en zijd meisjeshaar op, om dat te leveren aan de stedelijke pruikenmakers.

In Budel waren glasteuten actief. Elders verkocht of verhuurde men uurwerken. Ook zaadgoed, vooral klaverzaad, was heel regelmatig terug te vinden in het assortiment Teutenproducten.

*De Teuten van Kleine-Brogel (uitzonderlijk oude foto uit 1874)*



## Teuten en hun rijkdom

Aanvankelijk hadden de Teuten het moeilijk om te overleven. In de loop van de 18<sup>de</sup> en vooral 19<sup>de</sup> eeuw konden vele Teutencompagnieën goede zaken doen en werden zij vermogend.

Deze Teuten behoorden economisch en sociaal tot de toplaag van de bevolking. Stenen, rijk versierde Teutenhuizen waren er het uiterlijk bewijs van.

## Het einde van de Teuterij

In de tweede helft van de 19<sup>de</sup> eeuw ging de Teutenhandel sterk achteruit, onder meer door de opkomende lokale kleinhandel maar ook de industrialisatie en de sterk verbeterde verkeersinfrastructuur.

Sommige Teuten vestigden zich definitief in hun handelsgebieden in den vreemde, maar de meesten keerden terug naar hun geboortedorp. Daar investeerden zij in kleine bedrijven zoals molens, stokerijen, brouwerijen, leerlooierijen, wasblekerijen ... Zo kunnen de Teuten als de oprichters van de eerste Noord-Limburgse KMO's beschouwd worden.

De Teuten waren dikwijls zeer vrijgevig wanneer lokaal een school, een kerk, ... gebouwd of hersteld moest worden of een culturele vereniging opstartte.

*Teutenwinkel in Gouda van de Hamontse compagnie Ballings-Joosten-Spaas. De winkelfrouwen poseren.*

